

Prof. Dr. Sabri Orman

Sabri Orman was born in 1948 in Hiniç, a village in Kâhta, Adiyaman, Turkey. After completing high school in Diyarbakır, he studied economics at the Faculty of Economics, *Istanbul University*, Istanbul, where he received a B.A. in 1976 and a Ph.D. in 1981. During the last year of his graduate studies, he also worked as a research and teaching assistant at the same faculty.

At the end of 1982, he joined the Department of Economics, Faculty of Economics and Administrative Sciences, *Marmara University*, Istanbul, as an assistant professor. He became an associate professor at the same department in 1986 and a full professor in 1993, retiring in 2003.

During the 1989-1990 academic year, he worked as a research scholar at the *London School of Economics and Political Science*, London.

He worked as a professor of economics at the Department of Economics, *International Islamic University Malaysia*, Kuala Lumpur, from 1992 to 1994, and also at the *International Institute of Islamic Thought and Civilization (ISTAC)*, Kuala Lumpur, during 1995-1997 and 2002-2006.

In 2006, he moved to *Istanbul Commerce University*, Istanbul, where he served as a Deputy Rector from 2007 to 2009 and as the Rector from 2009 to 2011.

Dr. Orman served as a Board Member at the *Central Bank of the Republic of Turkey* from 11.11.2011 to 31.04.2019. He worked as a professor of economics in *Istanbul Sebahattin ZÂİM University*.

He is the author of six books, editor of another six books, and translator of two books. He also has published numerous articles and book chapters.

ÖZGEÇMİŞ

I. ADI VE SOYADI: Sabri Orman

II. DOĞUM YERİ VE YILI: Hiniç Köyü, Kâhta, Adıyaman, 1948.

III. UNVANI: Prof. Dr.

IV. MEDENİ HALİ: Evli ve dört çocuk babası

V. GÖREVİ: İktisat Profesörü

VI. ÖĞRENİMİ:

A. Doktora: 1981, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi. (Doktora Tezi: *Gazali'nin İktisat Felsefesi*. Danışman: Prof. Dr. Sabri F. Ülgener).

B. Lisans: 1976, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi.

C. Lisans: 1972, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü.

VII. YABANCI DİL DURUMU:

1. **İngilizce:** Okuma, yazma ve konuşma, iyi.
2. **Arapça:** Okuma, iyi; konuşma ve yazma, orta.
3. **Osmanlıca:** Okuma ve yazma, iyi.
4. **Farsça:** Okuma, orta ; yazma ve konuşma, vasatın altında.

VIII. AKADEMİK KARIYERİ:

A. Yurtiçi:

1. **Banka Meclisi Üyesi**, T.C. Merkez Bankası, 2011-2019.
2. **Rektör**, 2009-2011, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
3. **Senato Üyesi**, 2007-2011, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
4. **Yönetim Kurulu Üyesi**, 2007-2011, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
5. **Rektör Yardımcısı**, 2007-2009, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
6. **Profesör**, 2006-2011, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ticari Bilimler Fakültesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi
7. **Profesör**, 1993, Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.
8. **Doçent**, 1986, Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.

9. **Yardımcı Doçent**, 1982, Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.
 10. **Misafir Öğretim Üyesi**, 1982-1983, Atatürk Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü.
 11. **Asistan ve Asistan Dr.**, 1980-1982, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Sosyal Siyaset Kürsüsü (daha sonra Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü).
- B. Yurtdışı:**
1. **Profesör**, 1995-1997 ve 2002-2006, International Institute of Islamic Thought and Civilization (ISTAC), Kuala Lumpur, Malezya. (Türkiye'deki Sosyal Bilimler Enstitüleri'ne benzer statüde bir "Graduate Studies Institute").
 2. **Profesör**, 1992-1994, Department of Economics, International Islamic University, Kuala Lumpur, Malezya.
 3. **Research Scholar**, 1989-1990 ders yılı, Department of Economics, London School of Economics (LSE).

IX. EĞİTİM VE ÖĞRETİM FAALİYETLERİ :

- A. Lisans-Üstü Düzeyde Verdiği Dersler:**
1. **İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam İktisadi Düşünce Tarihi** (Doktora: İngilizce Programı, 2019-2020).
 2. **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslami İktisat** (Doktora 2. Sömestr, 2014-2015).
 3. **İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslami İktisat** (Doktora 1. Sömestr, 2014-2015).
 4. **İstanbul Ticaret Üniversitesi, İktisat** (2006-2011).
 5. **International Institute of Islamic Thought and Civilization (ISTAC), Practical Philosophy, Research Methodology ve Readings in the History of Economic Thought**, (2002-2006).
 6. **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Tarihi Yüksek Lisans Programı'nda İktisadi Analiz, İktisadi Düşünceler Tarihi, Metodoloji ve Araştırma Teknikleri**. (1987-2002).
 7. **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Tarihi Doktora Programı'nda İktisadi Sistemler, Çağdaş İktisadi Düşünce, İktisadi Analiz**. (1987-2002).
 8. **Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, İktisat Doktora Programı'nda Ortadoğu İktisat Tarihi** (1994-1995).
 9. **International Islamic University Malaysia (IIUM), Department of Economics, History of Economic Thought ve Foundations of Islamic Economics** (1992-1994).

10. **İstanbul Üniversitesi** İşletme Fakültesi, İşletme İktisadı Enstitüsü'nde *Sosyal Siyaset* ("Endüstri İlişkileri" adı altında ve Prof. Dr. Nusret Ekin yerine), (1981-1982).

B. Lisans Düzeyinde Verdiği Dersler:

1. **İstanbul Ticaret Üniversitesi**, *İktisadi Düşünce Tarihi, Uluslararası İktisadi İlişkiler Tarihi* (2006-2011).
2. **Marmara Üniversitesi**, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin İktisat, Maliye, Kamu Yönetimi ve Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümleri'nde aşağıdaki dersler: *İktisada Giriş, Makroiktisat, Mikroiktisat, İktisat Tarihi, İktisadi Sistemler, İktisadi Düşünce Tarihi, İktisadi Sistemler ve Düşünceler Tarihi* (1983-2002).
3. **International Islamic University Malaysia (IIUM)**, Department of Economics, *Foundations of Islamic Economics ve History of Islamic Economic Thought* (1992-1994).
4. **Açıköğretim Fakültesi**'nde *İktisada Giriş, İktisadi Analiz, Para ve Banka* (1983-1984 ders yılından itibaren 1989-1990 ders yılına kadar).
5. **Marmara Üniversitesi**, Basın Yayın Yüksek Okulu'nda *İktisada Giriş* (1983-1984 ders yılından itibaren üç yıl süre ile).
6. **Atatürk Üniversitesi**, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü'nde *Para ve Banka* (1982-1983).

X. ARAŞTIRMALAR:

1. **Doktora Tezi:** Abu Hamid al- Ghazali'nin İktisat Felsefesi, 1981.
2. **Devam Etmekte Olan Araştırma Faaliyetleri:** Şu anda "İslam Medeniyeti'nde İktisadi Düşünce'nin Gelişimi" başlıklı, kapsamlı bir araştırma projesi yürütmektedir. Bu projede, iktisadi düşüncenin, İslam medeniyet tarihi içindeki serencamının dört ciltlik bir çalışma içinde değerlendirilmesi hedeflenmektedir.
3. **Temel Araştırma Alanı:** İktisadi Düşünce Tarihi.
4. **Diğer İlgi Konuları:** İktisat Felsefesi ve Metodolojisi, İktisadi Sistemler, İslami İktisat, İslami Çalışmalar, Türk Modernizasyonu, Modernizasyon, Küreselleşme ve Çevresel Çalışmalar.

XI. YÖNETTİĞİ TEZLER:

A. Tamamlanmış Tezler:

Doktora Programı:

1. Abu Saim MD Shabaduddin, *Regulation of Economic Life in Hisbah Literature - 9th to 14th Century C.E.*, 2009, International Institute of Islamic Thought and Civilization, K.L., Malezya.
2. Abdula Kazimoski *Muslim Minorities in Macedonia*, 2006, International Institute of Islamic Thought and Civilization, K.L., Malezya.

3. Ugi Suharto, *Early Discourse On Islamic Public Finance: A Study Based on Kitab al- Amwal of Abu Ubayd al-Qasim b. Sallam(d.224)*, 2000, International Institute of Islamic Thought and Civilization(ISTAC), 21 Ağustos 2000, Kuala Lumpur, Malezya.
4. Fahri Solak, *Piyasa Ekonomisine Geçiş Sürecinde Kırgızistan*, 1999, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
5. Erol Özvar, *XVII. Yüzyılda Osmanlı Taşra Maliyesinde Değişme: Rum Hazine Defterdarlığı'ndan Tokat Voyvodalığı'na Geçiş*, 1998, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüksek Lisans Programları:

1. İslam Ekrem Hasani, *Development of Islamic Banking in Malaysia*, 2003, International Institute of Islamic Thought and Civilization (ISTAC), International Islamic University, Kuala Lumpur, Malaysia.
2. Erol Özvar, *Tarihsel Temelleri Açısından Marksist ve Neoklasik İktisat Okulları'nda Değer ve Bölüşüm*, 1992, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
3. Mustafa Özel, *Japon Kapitalizminin Toplumsal ve Kültürel Temelleri*, 1991, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
4. Fahri Solak, *Türkiye'de İhracatı Teşvik Tedbirleri'nin Tarihi Gelişimi*, 1991, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

B. Sabri Orman'ın Yönetiminde Başlayıp Yurtdışı Görevleri Sebebiyle Diğer Meslektaşlarına İntikal Eden Tezler:

Doktora:

1. Mustafa Özel, *Japonya'daki İktisadi Düşünce ve Kapitalizm*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans:

1. Nurullah Yıldız, *Mevlana Celaleddin Rumi'nin İktisadi Düşüncesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
2. Burhan Metin, *Dünya Ekonomisiyle Bağlantısı İçinde Türk Ekonomisi'nin Gelişimi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
3. Cuma Ağaç, *İbni Haldun'un İktisadi Düşüncesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
4. Yaşar Çakmak, *Ahmet Mithat Efendi'nin İktisadi Düşüncesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
5. Şaban Aydın, *Tarihsel Gelişimi ve İktisadi Etkisi Bağlamında Türkiye'de Dış Borçlar*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

XII. YAYINLAR:

A. Kitaplar:

Telif:

1. **Medeniyet Analizi, Metametodoloji ve Metodoloji**, İstanbul: Albaraka Yayınları, 2019.
2. **Gazali, Adalet ve Sosyal Adalet**, İstanbul: İktisat Yayınları, 2018.
3. **İslamî İktisat, Değerler ve Modernleşme Üzerine**, İstanbul: İnsan Yayınları, 2014, 288 s. (3. Baskı: 2020).
4. **İktisat, Tarih ve Toplum**, İstanbul: Küre Yayınları, 2001, XVI+380 s. (4. Baskı, 2016).
5. **Gazali: Hakikat Araştırması, Felsefe Eleştirisi ve Etkisi**, İstanbul: İnsan Yayınları, 1986, 175 s. (2. Baskı, 2013).
6. **Gazali'nin İktisat Felsefesi**, İstanbul: İnsan Yayınları, 1984, 184 s. (7. Baskı, 2020).

Tercüme:

1. Abdülaziz Duri, **İslam İktisat Tarihi'ne Giriş**, (Arapça'dan çeviri), İstanbul: Endülüs Yayınları, 1991, 207 s. (3. Baskı: İnsan Yayınları, 2020).
2. K.R. Popper, **Tarihselciliğin Sefaleti**, İngilizce'den çeviren: Sabri Orman, İstanbul: İnsan Yayınları, 1985, 207 s. (6. Baskı: Ankara: Eksi Kitaplar),

Edisyon:

1. *İşletmelerde İş Etiği*, (Zeki Parlak ile beraber), İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2009, 365 s.
2. *Modernleşme, İslam Dünyası ve Türkiye*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2001, 438 s.
3. *İşçi-İşveren İlişkileri*, İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, 1990, XX, 395 s.
4. *Para, Faiz ve İslam*, İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, 1987, XIV+238 s.
5. *Bilgi, Bilim ve İslam*, İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, 1987, VII+104 s.

B. Makaleler:

Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler:

1. "Al-Ghazali on Justice and Social Justice", *Turkish Journal of Islamic Economics* (TUJISE), Vol. 5, Issue 2, 2018, pp. 1-66.
2. "İslam Entelektüel Geleneğinde İktisadi Boyutun Teşekkülü: Şeybâni, Serahsi ve Kitâbu'l-Kesb (III)", *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, Bahar 2016, s.19-54.
3. "İslam Entelektüel Geleneğinde İktisadi Boyutun Teşekkülü: Şeybâni, Serahsi ve Kitâbu'l-Kesb (II)", *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Güz 2015, s.23-68.

4. “İslam Entelektüel Geleneğinde İktisadi Boyutun Teşekkülü: Şeybâni, Serahsi ve Kitâbu’l-Kesb (I)”, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2015, s.1-36.
5. “‘Market Supervisor/Inspector’ and ‘Public Moral Officer’ as Translations of the Term Muhtasib: An Evaluation of Their Appropriateness”. *Al-Shajarah-Journal of the International Institute of Islamic Thought and Civilization*, vol. 15, No. 2, 2010, pp. 229-242.
6. “Abu Hamid al-Ghazali on the Formation and Development of Economic, Social and Political life”, *Al-Shajarah-Journal of the International Institute of Islamic Thought and Civilization*, vol. 10, No. 1, 2005, pp. 1-119.
7. “Sources of the History of Islamic Economic Thought II.”, *Al-Shajarah-Journal of the International Institute of Islamic Thought and Civilization*, vol. 3, No. 1, 1998, pp. 1-17.
8. “Sources of the History of Islamic Economic Thought”, *Al-Shajarah-Journal of the International Institute of Islamic Thought and Civilization*, vol. 2, No. 1, 1997, pp. 21-62.

Ulusal Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler:

1. “İktisadi Düşünce Tarihi’nin İslami Kaynakları”, *Divan (İlmi Araştırmalar)*, 1999/1, s.9-48.
2. “Türkiye’nin Ekonomik Modernizasyonu Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Yeni Türkiye*, C. 23-24 (Cumhuriyet Özel Sayısı V), (1998), s. 3214-3220.
3. “İktisat ve Çevre”, *Çevre ve İnsan*, No.14 (Mayıs 1991), s. 17-27.
4. “İslam İktisadi Düşünce Tarihi’nin Kaynakları-II”, *İlim ve Sanat*, No.33, (İstanbul, Eylül 1992).
5. “İslam İktisadi Düşünce Tarihi’nin Kaynakları-I”, *İlim ve Sanat*, No.32, pp. 50-57, (İstanbul, Mayıs 1992).

C. Kitap Bölümleri:

1. “Medeniyet Analizinden Metametodolojiye—İslam Medeniyetinin Teşekkül Sürecinin Analizinden Yeniden Teşekkül Sürecine ve İslami İktisada”, *İslam İktisadi Metodolojisi—Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Ed. Necmettin Kızılkaya, İstanbul: İktisat Yayınları, 2019, 89 s.
2. “Kişisel Hayat Tecrübemin Tanıklığında Fuat Sezgin veya Fuat Sezgin Hoca’nın Hayata Dokunuşları” (*Fuat Sezgin as Evidenced by My Personal Life Experience*), Mücahit Kaçar ve Ömer Bozkurt (Ed.), **Fuat Sezgin Anısına Bilim Tarihine Yeni Bakışlar**, Mardin: Artuklu Üniversitesi Yayınları, 2019, 7-15.
3. “İslami İktisat Çalışmaları Bir İslami İlimler ve İktisat Donanımı Gerektirir” (*Studies on Islamic Economics Require a Background in both Islamic Sciences and Economics*), Fatih Savaşan, Fatih Yardımcıoğlu, Şakir Görmüş ve Süleyman Kaya,

- (Ed.), **İslam İktisadı Üzerine Söyleşiler** (*Conversations on Islamic Economics*), İstanbul: İktisat Yayınları, 2019, içinde, 37-86.
4. “İslami Düşünce Geleneğinde İktisadi Krizler Meselesi: Makrizi ve Keşfu'l Ğümme Bi İğaseti'l-Umme Adlı Eseri”, İktisadi Krizler ve Türkiye Ekonomisi” Prof. Dr. İlker Parasız’a Armağan, Orion Kitabevi, Ağustos 2015, s.395-432.
 5. “From *Oikonomia* to *İlm Tadbir al-Manzil* - Intercivilizational Exchange of Knowledge in the Intellectual Tradition of Islam”, *Civilization and Values*, Ed. Recep Şentürk, İstanbul: İstanbul Chamber of Commerce and UTESAV, 2013, s. 179-200.
 6. “*Oikonomia*’dan *İlm-i Tedbir-i Menzil*’e: İslam Entelektüel Geleneğinde Medeniyetler Arası Bilgi Değişimi”, *Medeniyet ve Değerler*, Ed. Recep Şentürk, İstanbul: İstanbul Chamber of Commerce, and UTESAV, 2013, s. 187-206.
 7. “İslam, İnsan, İktisat”, *Sabahattin Zaim İslam ve Ekonomi Sempozyumu II-III: Tebliğler Kitabı*, İstanbul: İKDER Yayınları, 2012, s. 29-37.
 8. “Genel Değerlendirme”, *Sabahattin Zaim İslam ve Ekonomi Sempozyumu II-III: Tebliğler Kitabı*, İstanbul: İKDER Yayınları, 2012, s. 179-181.
 9. “Gazâlî’yi anlamak: Bazı Metodolojik Mülâhazalar”, *900. Vefat Yılında Uluslararası Gazzâlî Sempozyumu*, İstanbul: İFAV, 2012, s. 61-76.
 10. “Nevzat Yalçıntaş”, *40 Vakıf İnsan*, Ed. Salih Tuğ, İstanbul: Türkiye Milli Kültür Vakfı, 2011, s. 178-183.
 11. “Sabahattin Zaim”, *40 Vakıf İnsan*, Ed. Salih Tuğ, İstanbul: Türkiye Milli Kültür Vakfı, 2011, s. 208-213.
 12. “İktisat ve Ahlak”, *İşletmelerde İş Etiği*, Ed. Sabri Orman ve Zeki Parlak, İstanbul: İTO Sosyal Yayınlar, 2009, s.12-26.
 13. “Kâtip Çelebi’de Sosyo-Ekonomik Düşünce”, *Doğumunun 400. Yıldönümünde Kâtip Çelebi*, Ed. Bekir Karlığa ve Mustafa Kaçar, Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009, s. 335-356.
 14. “Abu Hamid Muhammad al-Ghazali (1058-1111/450-505)”, *The Encyclopedia of Islamic Economics*, Vol.I, London: Encyclopedia of Islamic Economics, 2009, s. 361-374.
 15. “Intercivilizational Exchange of Knowledge in the Intellectual Tradition of Islam - A Case Study on the Relationship Between the Islamic *İlm Tadbir al-Manzil* and Ancient Greek *Oikonomia*”, *İslam Hadhari-Bridging Tradition and Modernity*, Ed. Mohamed Ajmal Bin Abdul Razak al-Aidruss, Kuala Lumpur: International Institute of Islamic Thought and Civilization (ISTAC), 2009, s. 237-253.
 16. “Adıyaman’da Sosyal Değişme Fenomeni Üzerine Bir Deneme-Gelenekten Moderniteye (mi?), *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu (8-10 Eylül 2006-Adıyaman)*, Ed. Doç. Dr. Said Öztürk ve Yusuf Tosun, İstanbul: Adıyamanlılar Vakfı Yayınları, 2008, s. 37-56.

17. “İktisadi Kalkınma Politikaları ve Değerler”, *Ekonomik Kalkınma ve Değerler*, Ed. Recep Şentürk, İstanbul, Uluslararası Teknolojik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (UTESAV) yayını, 2008, s.15-38.
18. “İnsan Yetiştirmede Bir Model Olarak Sabahaddin Zaim”, *Sabahaddin Zaim’i Anlama*, (Sabahaddin Zaim Sempozyumu I-Tebliğler Kitabı), İstanbul: İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı, 2008, s.49-61.
19. “Kâtip Çelebi’de Sosyo-Ekonomik Düşünce”, *Vefatının 350. Yılında Kâtip Çelebi*, Ed. Said Öztürk, İstanbul: İBB Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı, Kültür Müdürlüğü, 2007, s. 41-56.
20. “Malaysia and Turkey: Comparative Experiences and Bilateral Relations”, *Malaysia and The Islamic World*, ed. Abdul Razak Baginda, London: ASEAN Academic Press, 2004, s.119-156.
21. “Kur’an ve İktisat”, *Tefsir Araştırmaları II*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2001, s. 245-258.
22. “Tarih, Uygarlık ve İktisadi Politika Bağlamında Özel Finans Kurumları”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları: Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları 17, 2000, s. 131-138.
23. “İlm-i Tedbir-i Menzil, Oikonomia ve İktisat”, *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, C. 1, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, s. 265-310.
24. “İktisat ve Çevre”, *İnsan ve Çevre: Sempozyum Tebliğleri*, İstanbul: İnsanlığa Hizmet Vakfı, 1992, s. 97-117.
25. “Modern İktisat Literatüründe Para, Kredi ve Faiz”, içinde: Sabri Orman (ed.), *Para, Faiz ve İslam*, İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, 1987, s. 1-68.

D. Raporlar:

1. **Yurtdışı İstihdam İmkânlarının Arttırılması Hakkında Ö.İ.K. Raporu**, Ankara, DPT Yayını, 1982.

E. Tebliğler:

1. Gazâlî’yi Anlamak: Bazı Metodolojik Mülâhazalar”, **900. Vefat Yılında Uluslararası Gazzâlî Sempozyumu**, İstanbul, 7-9 Ekim 2011.
2. “From *Oikonomia* to *Ilm Tadbir al-Manzil*–Intercivilizational Exchange of Knowledge in the Intellectual Tradition of Islam”, **Civilization and Values--Istanbul Approach**, İstanbul Ticaret Odası (İTO) ve UTESAV tarafından müşterken organize edilen uluslararası sempozyum, İstanbul, 2010.
3. “Genel Değerlendirme”, **Sabahattin Zaim İslam ve Ekonomi Sempozyumu III**, İstanbul, 11 Aralık 2010.
4. “İslam, İnsan, İktisat”, **Sabahaddin Zaim İslam ve Ekonomi Sempozyumu II**, İstanbul, 11 Aralık 2010.

5. “Kâtip Çelebi’de Sosyo-ekonomik Düşünce”, **Uluslararası Kâtip Çelebi Sempozyumu**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Cemal Reşit Rey Konferans Salonu, İstanbul, 19-20 Ekim 2007.
6. “Maqrizi’nin İktisadi Düşüncesi”, **Economic History Congress - I**, Marmara Üniversitesi, İİBF, İstanbul, 7-8 Eylül 2007.
7. “Abu Hamid al-Ghazali on the Formation and Development of Economic, Social and Political Life”, **International Conference on al-Ghazali’s Legacy: Its Contemporary Relevance**, Kuala Lumpur, Malaysia, 24-27 Ekim 2001.
8. “Kur’an ve İktisat”, **Kur’an ve Bilimler Sempozyumu**, İstanbul, Altunizade Kültür Merkezi, 9-10 Ekim 1999.
9. “Economic Thought During the Ottoman Era”, **Sixth International Conference of Economic and Social History of Ottoman Empire and Turkey**, Aix-en-Provence, France, 1-4 Temmuz 1992. (makale özeti)
10. “Economic Thought of Abu Hamid al-Ghazali: A Methodological Approach”, **Assembly of the World Religions**, Theme Group Four: “Social, Political and Economic Systems”, New Jersey, Kasım 15-21, 1985, 13 sayfa.

XIII. TEBLİĞ İLE VEYA TARTIŞMACI OLARAK KATILDIĞI AKADEMİK VE PROFESYONEL TOPLANTILAR:

A. Ulusal:

1. **Sabahattin Zaim İslam ve Ekonomi Sempozyumu III**, İstanbul, 11 Aralık 2010. (Kapanış Konuşması: *Genel Değerlendirme*).
2. **Sabahattin Zaim İslam ve Ekonomi Sempozyumu II**, İstanbul, 19 Aralık 2009. Açılış Konferansı: *İslam, İnsan, İktisat*.
3. **İktisat Tarihi Kongresi - I**, Marmara Üniversitesi, İİBF, İstanbul, 7-8 Eylül 2007. (Makale: *Makrizi’nin İktisadi düşüncesi*).
4. **Zekât Nisabı ve Fitre Miktarının Çağdaş Parasal Değeri**, Kur’an Araştırmaları Vakfı (KURAV) tarafından düzenlenen sempozyum, Mudanya, Türkiye, 2-3 Ekim 2004. (Müzakere).
5. **İslami İktisadında Metodoloji Meseleleri**, İslami İlimler Araştırma Vakfı’nın sponsorluğunda gerçekleştirilen sempozyum, İstanbul, 22 Mayıs 2004. (Müzakere).
6. **Kur’an ve Bilimler**, İslami İlimler Araştırma Vakfı’nın sponsorluğunda gerçekleştirilen sempozyum, İstanbul, Altunizade Kültür Merkezi, 9-10 Ekim 1999. (Tebliğ: *Kur’an ve İktisat*).
7. **İnsan ve Çevre**, İnsanlığa Hizmet Vakfı tarafından düzenlenen ve T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın sponsorluğunda gerçekleştirilen Sempozyum, İstanbul, Atatürk Kültür Merkezi (AKM), 24-25 Kasım 1990. (Tebliğ: *İktisat ve Çevre*).
8. **Bilgi, Bilim ve İslam-2**, İslami İlimler Araştırma Vakfı’nın sponsorluğunda gerçekleştirilen sempozyum, İstanbul, 25-26 Kasım 1989. (Müzakere).

9. **İslam Ekonomisinde Finansman Problemleri**, Ensar Kuruluşu'nun sponsorluğunda gerçekleştirilen sempozyum, İstanbul, 1986. (Müzakere).
10. **İslam'da Para, Kredi ve Faiz İlişkileri**, İslami İlimler Araştırma Vakfı'nın sponsorluğunda gerçekleştirilen sempozyum, İstanbul, 1984. (Tebliğ: *Modern İktisat Literatüründe Para, Kredi ve Faiz*).

Not: Sabri Orman'ın İstanbul Ticaret Üniversitesi Rektör'ü olmasından itibaren moderatör, oturum başkanı, onur konuğu ve konuşmacısı olarak davet edilmiş olduğu çok sayıda ulusal sempozyum ve konferans buraya dahil edilmemiştir.

B. Uluslararası:

1. **900. Vefat Yılında Uluslararası Gazzâfi Sempozyumu**, 7-9 Ekim 2011, İstanbul. (Tebliğ: *Gazzâfi'yi Anlamak: Bazı Metodolojik Mülâhazalar*).
2. **Civilization and Values--Istanbul Approach**, İstanbul Ticaret Odası (İTO) ve UTESAV tarafından müşterken organize edilen uluslararası sempozyum, İstanbul, 2010. (Tebliğ: *From Oikonomia to Ilm Tadbir al-Manzil--Intercivilizational Exchange of Knowledge in the Intellectual Tradition of Islam*).
3. **Uluslararası Kâtip Çelebi Sempozyumu**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 19-20 Ekim 2007, Cemal Reşit Rey Konferans Salonu, İstanbul. (Tebliğ: *Kâtip Çelebi'de Sosyo Ekonomik Düşünce*).
4. **Islam and Politics in Europe and Asia**, CERİ and ASLI (Asian Strategy and Leadership Institute) tarafından düzenlenen seminer. Kuala Lumpur, Nikko Hotel, 20 Haziran 2005. (Müzakere)
5. **Küreselleşme, İslam Dünyası ve Türkiye**, İslami İlimler Araştırma Vakfı tarafından düzenlenen uluslararası sempozyum. İstanbul, Eresin Hotel, 9-12 Kasım 2001. (Müzakere)
6. **International Conference on Al-Ghazali's Legacy: Its Contemporary Relevance**, International Institute of Islamic Thought and Civilization (ISTAC) tarafından düzenlenen konferans. Kuala Lumpur, Malaysia, 24-27 Ekim 2001. (Tebliğ: *Abu Hamid al-Ghazali on the Formation and Development of Economic, Social and Political Life*).
7. **İslam ve Demokrasi**, İslami İlimler Araştırma Vakfı tarafından düzenlenen uluslararası sempozyum. İstanbul, Eresin Hotel, 27-29 Kasım 1998. (Müzakere)
8. **Symposium on Orientation in Islamic Economics**, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Ekonomik Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen sempozyum. İstanbul, Kalyon Hotel, 20-28 Ekim 1994. (Müzakere).
9. **Sixth International Conference on Economic and Social History of Ottoman Empire and Turkey**, Aix-en-Provence, Fransa, 1-4 Temmuz 1992. (Tebliğ: *Osmanlı'da İktisadi Düşünce*).
10. **International Seminar on Islamic Economics for University Teachers**, İslamabad (22 Ağustos-3 Eylül 1987. İslam Kalkınma Bankası ve International

- Islamic University (İslamabad-Pakistan) tarafından ortaklaşa düzenlenen uluslararası seminer. (Katılımcı: Türk üniversitelerini temsilen).
11. **Assembly of the World Religions**, Theme Group Four: “Social, Political and Economic Systems”, New Jersey, U.S.A.,15-21 Kasım 1985. (Tebliğ: *Economic Thought of Abu Hamid al-Ghazali: A Methodological Approach*).

Not: Sabri Orman’ın 2009 yılında, İstanbul ticaret Üniversitesi Rektör’ü olarak atanmasından itibaren moderatör, oturum başkanı, onur konuğu ve konuşmacısı olarak davet edilmiş olduğu çok sayıda uluslararası sempozyum ve konferans buraya dahil edilmemiştir.

XIV. DÜZENLEDİĞİ AKADEMİK VE PROFESYONEL TOPLANTILAR:

A. Ulusal:

1. **Faizsiz Yeni Bir Bankacılık Modeli**, İslami İlimler Araştırma Vakfı sponsorluğunda gerçekleştirilen sempozyum, İstanbul, 1987.
2. **İslami İlimler ile Tabii ve Sosyal Bilimler Arasındaki İlişkiler**, İslami İlimler Araştırma Vakfı tarafından düzenlenen seminer, İstanbul, 1984.
3. **İslam’da Para, Kredi ve Faiz Meseleleri**, İslami İlimler Araştırma Vakfı sponsorluğunda gerçekleştirilen sempozyum, İstanbul, 1984.

B. Uluslararası:

1. **Modernleşme, İslam Dünyası ve Türkiye**, İslami İlimler Araştırma Vakfı tarafından gerçekleştirilen Uluslararası Konferans, İstanbul, Eresin Hotel, 17-19 Kasım 2000.

XV. AKADEMİK, PROFESYONEL VE DİĞER KURUMLARA OLAN ÜYELİKLER:

1. Kurucu Üye ve Mütevelli Heyeti Üyesi, **Akademi İlim, Araştırma ve Eğitim Vakfı**, 2019.
2. Kurucu Üye ve Mütevelli Heyeti Üyesi, **İstanbul Bilimler Akademisi Vakfı** 2012’den günümüze.
3. Kurucu Üye ve Mütevelli Heyeti Üyesi, **Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı**, İstanbul, 2010’dan beri.
4. Kurucu Üye, **Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği**, 2008.
5. Kurul Üyesi, Genel İdare Kurulu, **Fazilet Partisi**, 14 Mayıs 1998 - 14 Mayıs 2000 arası.
6. Onur Üyesi, **Adıyamanlılar Vakfı**, İstanbul, Turkey.
7. Kurucu Üye ve Kurul Üyesi, **Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Ekonomik Araştırma Merkezi, Marmara Üniversitesi**, 1982-2000.
8. Üye, **İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası**, 1999’dan günümüze.

9. Kurucu Üye ve Kurul Üyesi, **Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi**, 1992-1995.

XVI. ÖDÜLLER:

1. “Prof. Dr. Sabahattin Zaim İslam Ekonomisi Ödülü, 2010”, **İstanbul İktisatçılar Derneği (İKDER)**, 11 Aralık 2010.
2. **İSEDAK** 30. Yıl Akademik Ödülü (İslami İktisat alanı), 27 Kasım 2014.
3. 2019 İslam İktisadi Araştırma Ödülü, **İslam İktisadi Araştırma Merkezi (İKAM)**, 2019.

BİR ENTELLEKTÜELİN ARDINDAN

Prof. Dr. Yücel Oğurlu
İstanbul Ticaret Üniversitesi Rektörü
yogurlu@ticaret.edu.tr

Geçtiğimiz günlerde vefat eden değerli bir insanın ardından hüznle karışık hayranlık duygularımı bildirmek ve bir insanın hayat çizgisiyle ardında nasıl da güzel izler bırakabileceğine işaret etmek üzere bu yazıyı kaleme almaya karar verdim.

İnsanların hayatlarında, ebeveyn, öğretmen, dost, büyük bir bilge, bir entelektüel gibi iz bırakan, şahsiyetler her zaman vardır. Bu kıymetli insanları, hayatın seyircileri olanlar değil, doğrudan içinde yaşayarak gözlem yapabilenler tam anlamıyla anlayabilirler.

Sabri Orman adı, bir yazar ve akademisyen olarak Türkiye’de sadece iktisat çevrelerinde değil, entelektüel dünyada da biliniyordu. 1980’lerin sonunda kaleme aldığı iktisat felsefesi ve tarihine dair bir fikri eseriyle farkında varmıştım. “Gazali'nin İktisat Felsefesi” küçük hacimli ancak ciddi çalışması, akranlarım için ağır ve sıkıcı bir metindi belki, fakat kendimce önemli bulduğum bu eseri üst üste iki defa okumuştum. Eserde, anlaşılır bir dil, yerli yerinde bir Türkçe, seçkin bir üslup yanında monoton olmayan akademik bir tarz vardı. Kitabın kesinlikle anlaşılacak üzere ve üzerinde uzun süre kafa yorularak kaleme alındığı belliydi. Eserin, yazarını çok merak etmeme rağmen bir türlü görüşmeye cesaret edememiştim. O yıllarda üniversitelerin bugünden oldukça farklıydı, aldığımız kültür de bizleri öğrenci olarak daha çekingen olmaya itiyordu. Bir öğretim üyesine ulaşmak, onunla bir konu hakkında konuşabilmek, öğrenciler için sadece bir hayaldi. Şartları çok zorladığınızda ancak bir defalık bir görüşme mümkün olabiliyordu. Ne demek istediğimi, özellikle o günlerde öğrencilik yapmış olanlar anlayabilirler. Bugünkü üniversite ve çevre şartlarına bakarak anlaşılması zor bir tablo olarak görülebilir. Bu ondan değil, bizden ve bizim sahip olduğumuz algılardan kaynaklanan bir durumdu. Özetle, birçok yazara olduğu gibi “Sabri Orman” adlı yazara ulaşmaya da cesaret edememiştim.

Yıllar sonra, 1992 yılında akademisyenlik yoluna girmemle birlikte adını sık sık duyduğum Prof. Dr. Sabri Orman hocam ile 2008 yılında İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde genç bir doçentken buluşmak kısmet oldu.

O yıllarda üniversite, daha kapalı yapısıyla o günkü atmosferi ve çalışma ortamı açısından bugünkü ile kıyas edilemeyecek kadar farklıydı. Hocam da ben de yeni gelenler arasında olanlardandık ve biraz genel tablonun dışına itilmiştik. . Bundan da cesaret alarak her hafta mutlaka hocamı ziyaret ederdim. Bir yandan akademik olarak konuları müzakere edebilecek değerli bir insanı

bulmuş olmanın, diğer yandan hesapsızca ve güven içinde dertleşecek, sizi anlayacak bir insanı, daha doğrusu bir bilgiyi bulmuş olmanın mutluluğunu yaşıyordum. Akademik bilgileri kadar, irfan sahibi olan ve hayata doğru bir noktadan bakmayı başaran nadir kişilerden birisiydi. Akademik dünyada her ikisine birden sahip olan ve bununla birlikte tevazusunu koruyabilen hocamın yanında, fırtınalı çalışma ortamından sakin tabiatlı, iyiniyetli ve dürüst bir bilgiye sığınırçasına huzur hissedirdim. Geleceğe dair plan ve projelerimi, makale planlarımı, akademik kariyerimi onunla rahatlıkla paylaşırken onun da beni sabır ve ilgiyle dinlediğini görürdüm.

İzleyen yıllarda Sabri Orman hocam üniversiteye Rektör olarak atandı. Artık onunla iş yoğunluğu dolayısıyla daha az görüşebiliyordum, onun akademi, dünya, iktisat, insani değerler, kültür köklerimiz ve referanslarına dair hikmet ve bilgelik dolu konuşmalarından yoksun kalıyordum. Rektörlüğün ağır yük ve temposuna rağmen ne zaman istesem kısa da olsa görüşme fırsatı veriyordu. Çok uzun zamandır önümde kendime örnek olarak görebileceğim kimse kalmamıştı. O, ilkeler üzerine yaşayan ve somut hayat tarzıyla söz ve fiil bütünlüğünü yaşayan ve yaşatan ender bir kimliği temsil ediyordu. Artık bir bilgiyi bulduğumu düşünüyordum. Kendi doktora öğrencileri için tavsiye ettiği kitaplardan alıp okuyor ve böylece hissettirmeden ondan habersizce öğrencisi olma sürecimi devam ettiriyordum.

Bir süre sonra bana rektör yardımcılığını teklif ettiğinde, bir yandan ağır bir sorumluluk diğer yandan onun yanında çalışmak, ona destek olmak ve tecrübelerinden yararlanmak niyetiyle bu görevi kabul ettim.

Üniversitenin yarım kalmış işleri birikmiş ve yapılması gereken işleri sırayla önümüze bir dağ gibi dizilmişti. Problemler ve idealler adına yapılması gerekenler; üniversitenin akademik başarısının yükseltilmesi, kurumsal bir kimliğe kavuşması, akademik kalite süreç takibi, kurumun bütün yönetmeliklerinin gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi, yeni bölümlerin açılması gibi onlarca ayrı kalem görev, uzun iş listemizdeydi.

Sabri Orman hocam, o dönem büyük bir sabır ve gayret ile hiç acele etmeksizin işleri doğru önceliklerle adım adım sıraya koyuyor ve doğru kişilerle bu işleri görüşerek ve planlayarak kendi yürüyüş temposuna uygun şekilde işleri düzene sokuyordu.

Bütün bu telaşeli süreçlerde, ondan sabrı, tevazuu, bilime ve insana olan saygısını, akademik nezaket kadar günlük nezakete de özen göstermeyi ancak bununla birlikte işlerin aksatılmadan yürütülmesini, yorulmaksızın kararlı ve istikrarlı bir tempo ile hareket etmeyi, 40'ıncı yaşında ondan yeniden tazelenerek öğreniyordum. Tolstoy'un bir eserindeki ifadesiyle onda "Doğuya ait vakarı" görüyorken, klasik ilim geleneğinin ve kadim kültürün çağdaş akademik metodolojiyle mezcedildiği farklı bir bilgeliği görüyordum.

Kendi ifadelerinden hareketle, “hayatta güven esastır” diyerek güvene; “dostluk”, “diğergamlık” diyerek insana ve empati kurabilmeye; “en iyi politika dürüstlüktür” diyerek insan ilişkilerinde “hilesizliğe” dikkat çekiyor ve bunu yaşıyordu. Hayatı gösteriş ve riya üzerine değildi, samimiyet ile düz bir çizgi üzerinde yaşamayı başarıyordu.

Onun en mutlu olduğu zamanların dostlarıyla beraber olduğu zamanlar olduğunu; aynı mutluluğu bir kitaba veya bir makaleye başladığı ve çalışmaya teksif olduğu dönemler olduğunu biliyordum.

Hocamızın akademik çalışmalar söz konusu olduğunda da aceleden hoşlanmadığına, mükemmeliyetçi olduğuna ve çalışmalarını sakın bir tempoda adeta nakış işlercesine sürdürdüğüne şahidim.

Kendisiyle onun âdeti olmayan bir usulde dışarıda çay içip dertleştiğimiz zamanlar oldu. Bosna’da rektörlüğüm sırasında kendisinden görüş aldığım konular da oldu.

Onun eserlerine bakıldığında İktisat konusunda alternatif modeller getirmesi ve kendi kültür köklerimiz ve coğrafyamıza ait olanlara atıflarda bulunması; sıradan ve ezbere dayalı derleme kolaycılığına kaçmadan, özgün ve ruhu olan akademik emek mahsüllerini ortaya koyduğu görülür. Onun eserlerinde, modernleşme, gelenek ve değerler dünyasına ait eleştiri, tespit ve öneriler yanında iktisat metodolojisinin ihmal edilen tarihi boyutunun da ortaya konulduğu görülür.

Kendisine “rektörüm”, “hocam” veya “abim” sıfatlarından hangisiyle hitap etsem her birinin karşılığını hak eden bir samimiyet ve derinliği; işlerinde ve sözlerinde teenni; adalet ve hakkaniyet kriterlerine sadakati; serinkanlılıkla hareketi; en zor zamanlarda bile nadiren ortaya çıkan kızgınlığını ve öfkesini dışarıya yansıtmayan ve nezaketi koruyan farklılığı; çevresinde saygı uyandıran hareket tarzı benim açımdan yıllar sonra da yürekte “hocam” diye seslenebileceğim ve tavsif edebileceğim nadir bir şahsiyeti ifade ediyordu.

Bugün hala çok geç bulduğum hocam Prof. Dr. Sabri Orman’ın yanında geçirdiğim çok yoğun ancak verimli ve bereketli günleri özlemle hatırlıyorum. Sabri Orman hocam, yeterince kadri ve kıymeti bilinmemiş olan entelektüel ve üretken bir simaydı... Hocama Allah’tan rahmet dilerken onu özlediğimi ve her zaman hatıralarımda tutacağımı ifade etmek isterim.

SABRİ AĞABEYİN ARDINDAN...

Hayrettin Yücesoy
Associate Professor of Middle Eastern History
Department of Jewish, Islamic, and Middle Eastern Studies (JIMES)
Washington University in St. Louis

Eniştem olmasına rağmen ona Sabri Ağabey diye hitap ederdim. İlk kez 1975 yılında Mardine evimize geldiğinde tanıştım. O zaman henüz çocukluk yıllarımda, 13-14 yaşlarındaydım. Yanında kimler vardı hatırlamıyorum, sorup hatıralarımı değiştirmek de istemiyorum. Ablamı “istemeye” gelmişlerdi. Nişanlandılar, sonra da evlendiler ve ablam İstanbul’a taşındı. Sabri Ağabey İstanbul İktisat Fakültesinde doktora yeni başlamıştı ve kariyeri konusunda kalbinin ilham ettiği doğrultuda yürüyüp, üniversitede kariyer ve ilim yapacaktı. Kısa bir süre sonra bizler ailecek İstanbul’a taşınınca, ilk gençlik yıllarımdan itibaren ilişkilerimiz gelişerek devam etti. Onun asistan oluşunu, doktorasını bitirip aynı fakültede Yardımcı Doçentliğe atandıktan sonra yeni kurulan Marmara Üniversitesi IIBF’ne tayin edilmesini “okumaya meraklı,” lise ve sonra üniversite öğrencisi bir genç olarak izledim. Hem aile ziyaretlerinde, zaman ilerledikçe ikili olarak, dost meclislerinde, ilmi ve sonra akademik toplantı ve faaliyetlerde akraba ziyaretinin ötesinde bir yakınlık geliştirdik. İkimiz de akademik araştırma, üniversite ve tarihe meraklıydık.

Ben üniversiteden sonra Ürdün’e gidip Arapçayı araştırmalarımda kullanacak bir seviyeye getirdiğimde artık sohbetlerimizin ufku da gelişmişti. Onun da benim de ilgi duyduğumuz ana kaynakları okuma, konuşma, tartışma zemini oluşmuştu. Ürdün’deki hocam Abdul Aziz el-Duri’nin kitaplarından birkaç tanesini ona getirmişim. Çok sevmişti. Hatta “*İslam İktisat Tarihine Giriş*” (*Muqaddimah fî al-târîkh al-iqtisādî al-‘Arabî*; Almanca tercüme, *Arabische Wirtschaftsgeschichte*) diye hacmi küçük ama sahasında dünyaca kabul görmüş bir kitabını Türkçeye tercüme bile etti. Hayatın akışı içerisindeki gelişmeler (mesela onun ailece Malezya, benim ailemle beraber Amerika ikametlerim gibi) elbette görüşme aralıklarımızı uzatmıştı. Ama iletişim araçlarını kullanarak düzenli diyebileceğim bir şekilde görüşmeye devam ettik. Konularımızdan, sahalılarımızın genel problemlerinden, ilgi duyduğumuz yeni bir konudan, dünya ve Türkiye ahvalinden, elbette çocuklardan ve onların büyüme ve eğitiminden konuştuk.

En son 2019 yılında Boğaziçi Üniversitesine “sabbatical” iznimi kullanmaya geldiğimde altı ay gibi bir süre içerisinde o kadar sık görüştük ki adedini hatırlamıyorum bile. O zaman kendisine teşhis konulmuştu ama tedavi iyi gidiyordu ve o da bizler de çok umutluyduk. Sabbatical iznim bitip Aralık ayının sonunda Amerika’ya mensup olduğum üniversiteye döndükten sonra da sosyal medya yoluyla görüşmeye devam ettik. En son vefatından yaklaşık bir ay önce hastalığının o anki şartları açısından baktığımda bayağı uzun

sayılacak bir müddet görüştük. Bana yeni çıkan kitabından bahsetti. Hayattan, aileden, en son Türkiye’de beraber geçirdiğimiz güzel zamanlardan konuştuk. Yine umutluydu, hepimiz öyleydik. Bu ortaya çıkan enfeksiyon sıkıntısından kurtulacak, hastalığının tedavisine devam edecekti. Ben de üzerinde çalıştığım kitabın ilk müsveddesini ona göndermek ve fikirlerini almak için sabırsızlanıyordum. Kısmet olmadı.

Sabri Ağabeyi, kayınbirader penceresinden bir baba, bir eş olarak da tanıdım. Ablamın eşiydi ve ikisi kız ikisi erkek dört çocuk babasıydı. Bir erkeğin ahlaklı ve iyi huylu olup olmadığını ifade eden pek çok işaret olabilir, ama bir kadının kendi eşi hakkında söyledikleri bence çok önemlidir. Hayatın zorlukları, krizler, çocuk büyütmenin meşakkatleri, iş stresi en mükemmel ilişkileri bile gerebilir, onlarda da olmuştur, pek bilgim yok, ama Nurhan Ablam Sabri Ağabeyi her zaman hayırla anmıştır. "Nurhan Hanım," ona öyle hitap ederdi, Sabri Ağabeyin ailesinin direği idi. Ablam da ona her zaman "Sabri Bey" diye seslenirdi. Bazılarına çok resmi gelebilir ama ben bu hitap şeklinin erkek hakkında ne ifade ettiğini merak ediyorum. Bana öyle geliyor ki, bir kadının, yıllarca beraber olduğu kişiye sevinçli, üzgün veya kızgın zamanlarında bile, yüzüne karşı ve arkasından bu şekilde hitap edebilmesi, o erkeğin beraberlikteki "kıratının" da bir göstergesidir. Bu herhalde bütün "kocaların" ulaşmak istediği bir makamdır.

Çocuklarını iyi eğitim almış ahlaklı ve faziletli insanlar olarak yetiştirmek için ne kadar çabaladığını biliyorum. Maddi imkânlarının sınırlı olduğu zamanlardan itibaren Sabri Ağabey en büyük yatırımını çocuklarına yaptığına inanır ve onu söylerdi. Babalarının onları ne kadar sevdiğinin, gelişmeleri için ne kadar imkân ve hareket serbestisi verdiğinin şahidiyim. Hepsi çok iyi eğitilmiş, ama en önemlisi, tanıyanlar şahitlik edecektir, çok mükemmel insanlar olarak yetiştiler. Sabri Ağabey, dinlemeyi seven bir insandı. Bu çocukları konusunda da böyleydi. Bir arkadaş gibi konuşur, muhabbet eder, şakalaşır, fikirlerini takdir eder, söylemek istediği bir şey varsa latif bir yolla ve dolaylı olarak söylemeye gayret ederdi. Bu tavrın, çocuklar üzerinde nasıl önemli ve güzel bir etki yarattığını ben biliyorum. Babalarına danışmaktan çok hoşlanan ama kendi kararlarını kendileri veren özgüvenleri yüksek kişiler olarak hayata atıldılar. Bu bir baba için bir lütuf ve tarifi mümkün olmayan bir mutluluk kaynağıdır. Sabri Ağabey bunu tattı.

Onu ben aynı zamanda bir dost, bir arkadaş, bir "hoca," bir meslektaş, bir yol arkadaşı olarak da tanıdım. Arkadaşlarını çok severdi. Onlarla beraber olmaktan duyduğu mutluluğa ben şahidim. Öğrencilerinin bir kısmını iyi tanıyorum, bir kısmı ile yaşıttız. Onlarla bir dost gibi konuşur, bilgi ve görgülerine hürmet eder ve yaptıkları işlerde başarılı olacaklarına hem inanır hem de onları önde görmekten hoşlanırdı. Çok dikkat çekicidir. Çalıştığı hiçbir kurum veya kişi hakkında ondan bir "dedikodu" veya konuyu bilmeyen bir kişi tarafından "yaralayıcı" diye ifade edilebilecek bir söz duymadım. Bunu muhtemelen onu tanıyanlar hemen tasdik edecektir. Görüşlerini ve söylemek istediğini

saygı sınırları içerisinde hakşinas ve iyi ifade edilmiş cümlelerle kısaca ifade eder, orada dururdu. Türkiye’de son yirmi, yirmi beş yıl içindeki değişimlerin merkezinde yer alan önemli söz ve mevki sahibi siyasi aktör ve bürokratların bazılarının onun birebir yakın çevresinden gelen kişiler olduğunu dikkate aldığım, Sabri Ağabeyin “sohbetin dibine vuracak” malzemesi olmasına rağmen tevazu ve mahremiyeti en üst seviyede tutması bana nerdeyse bir mucize gibi geliyor.

Hakikaten birinci sınıf bir ilim insanıydı. “Gazali Arkeolojisi” olarak tanımlayabileceğim o titiz okumalarıyla önemli makale ve kitaplar üretti. Kendisinin çok hoşuna giden bulguların başında son yıllarda benimle paylaştığında heyecanını telefonda hissettiğim sonra vicahen görüştüğümüzde bana detaylı bir şekilde anlattığı Gazalinin “fiillerde muteaddilik” (dilsel, dinsel ve pratikte) kavramının sosyal boyutuna ulaşmış olmasıydı. Bu kavramsallaştırmanın Gazali’yi yeniden okumayı gerektirdiğini çünkü Gazali’nin ne yaptığı ile alakalı olarak yeni pencerelerin açıldığını düşünüyordu. Bunu çok detaylı olarak yazdı da (*Gazâlî Düşüncesinde Adalet ve Sosyal Adalet Meselesi*). Sabri Ağabey mesleğini ciddiye alan ve yazarken kendi imkânlarını zorlayıp ulaşması gereken kaynaklara ulaştıktan sonra yazan ve okuduklarını çok iyi tahlil eden bir araştırmacıydı. Bir ilim insanı olarak elbette keskin bir zekâsı, mükemmel bir analiz gücü ve iyi ifade kabiliyeti vardı. Tahlil ve terkip gücü konusunda meslektaşları benim kanaatimi paylaşacaklardır. Sabri Ağabeyin bir ilim insanı olarak benim en çok hoşuma giden hususiyeti dilinin sadeliği ve açıklığıydı. Fikirlerini iyi ifade eden bir yazma üslubu vardı. Onun dili bazılarına biraz “sade” gelebilir, ama bazı akademik Türkçe yayınlarda, artık vakayı adiyeye haline geldiği için söylüyorum, üslup maalesef sanki yazarlar ne söyleyeceklerini bilemedikleri için muğlaklığa sığınıyorlar noktasına doğru gidiyor.

İkimizin bir kaçamağı vardı. Son yıllarda ender de olsa uygun sohbet ortamında puro içmek hoşuma gidiyor. Onun da böyle bir zevki gelişmişti. Her Türkiye’ye gelişimde Sabri Ağabeyin büyük olmayan ama tüm duvarlarını kaplayan rafları kitaplarla dolu çalışma odasında sohbet ederdik. Kapıyı kapatır, yaz kış fark etmez pencereyi sonuna kadar açar, masa başında pencere kenarında “Nurhan Hanım”ın hazırladığı çay ve kahveleri yudumlayarak purolarımızı yakar kitap dünyasıyla ilgili derin sohbetlere daldık. En son 2019 Aralık ayının başında bir konferans için gittiğim Amsterdam’dan İstanbul’a dönüşümde (ay sonuna kadar İstanbul’da kalıp Amerika’ya dönecektim) “Hayrettin gelirken bir iki paket puro getir, beraber tellendiririz” diye mesaj attı. Sigarayı bırakmıştı çoktan, Habanoslar da geride kalmıştı ama aromalı paket puroları ara sıra da olsa uygun ve özel ortamlarda içmeyi severdi. Havaalanındayken vicdanımla onun ricası arasında kaldım. Hastaydı ve sigara içmemesi gerekiyordu. Satın aldım. Bir iki gün sonra akşam onları ziyarete gittim. Ama karar vermiştim, ablama da söyleyecektim. “Abla bak Sabri Ağabey benden bunu getirmemi istedi” deyince ablam sevecen bir kızgınlıkla “Sabri Bey ne oluyoruz yahu” dedi. Sonra bana dönüp, “Sen niye getiriyorsun, Hayrettin” diye çıkıştı. Ama puro gelmişti artık. O gün herhalde saat gece yarısı bire ikiye kadar onun

odasında çay, kahve, puro eşliğinde nefis sohbet ettik. Geriye bakıyorum da, iyi etmişiz. Hoş bir seda bırakmış.

Bu yaz Amerika'ya bizleri ve burada olan çocuklarını görmeye gelecekti. Hastalığı çok çabuk ilerledi ve Korona kâbusu çıktı, kısmet olmadı. Halbuki hem güzel bir gezi planlayacaktık hem de buradaki üniversite ve kütüphanelerin önemli olanlarının bazılarını gezecek, bol bol muhabbet edecektik. Olmadı. Geçen yıl babam ileri yaşında vefat ettiğinde düşünmüştüm, bir insan için huzurlu ölmek nedir? Babam huzur içinde vefat etti, Sabri Ağabey de öyle. Kimseye yük olmadan, adım adım kendini gerçekleştirdi ve bunun farkında olduğu için rüzgâr savurmadı onu. Arkasında gurur duyacağı bir aile, onu seven akrabalar, öğrenciler, meslektaşlar, dostlar ve göz nuru bilimsel araştırma ve yayınlar bıraktığını bilerek gitti. Bu bir mazhariyettir.

İtiyattandır söylenir, ama hakikaten özleyeceğim onu. Nur içinde yatsın. Allah Rahmet Eylesin.

“Her şeyin bir hatırı vardır”

Sabri Hoca’yı tanıyanlar sık sık bu atfı ondan duyarlardı. Sabri Hoca insanlara, eşyaya ve olaylara duyduğu saygıyı böyle ifade ederdi. Biz de kendisinin hatırını hiç unutmuyor ve rahmetle anıyoruz.

SABRİ HOCA’NIN POPPER ÇEVİRİSİ VE BENDEKİ ÇAĞRIŞIMI

Sabri Hocamızın Karl Popper’den yaptığı “Tarihselciliğin Sefaleti” başlıklı çeviri kitabı vesilesiyle bilimsel ilgi alanım olan muhasebe teorisi ve muhasebe araştırmaları konusuna yanlışlama (falsification) yaklaşımının yansımalarını merak ettim. Konunun muhasebe literatüründe çalışıldığını gördüm. Ünlü Accounting Review¹ dergisinin Ekim 1989 sayısında bir makale/bilimsel not vardı. Ayrıca muhasebe ve finans araştırmaları konularını içeren kitaplarda Popper’e atıflar gördüm. 2018 yılında yapılan sekizinci muhasebe düşünce kampında bu konuyu bir sunumla tanıtmaya çalıştım². Burada sevgili Hocamıza rahmet dileyerek konuyu özetleme çalışacağım.

Prof. Dr. Necdet Şensoy

POPPER’IN BİLİMDE YANLIŞLAMA YÖNTEMİ VE MUHASEBE ARAŞTIRMALARI

1. Popper ve Yanlışlamacılık

Finans ve Muhasebede Araştırma Metodu ve Metodolojisi başlıklı kitapta, deneyselcilik ve onun türevi olan pozitivistimin can alıcı özellikleri ve zayıflıkları anlatıldıktan sonra, Karl Popper’in «The Logic of Scientific Discovery» (Bilimsel Buluşların Mantığı) (1959) başlıklı kitabına atıf yapılmaktadır. Popper’in teorilerin test edilmesinde gözlemlerin açık ve belirgin rolü ile tüme varım sorununun ortadan kaldırılması konularına özellikle değindiği vurgulanmaktadır. Popper’in tavrı teorik konularda gerçekçiliği (realizm) gerektirir ve görüşleri aşağıdaki gibi özetlenebilir³:

- Teorik çabalar, içinden çürütülebilir durumlar (örnekler) türetilebilecek teoriler ortaya koymak içindir. Çürütülmeyi kabul etmeyen teoriler bilimsel sayılamazlar.

¹ The Accounting Review, Amerikan Muhasebeciler Birliği (AAA) tarafından 1926 yılından beri çıkarılmakta olan bilimsel dergi, www.meridian.allenpress.com

² <https://marmara.academia.edu/NecdetSensoy>, MÖDAV Sekizinci Muhasebe Düşünce Kampı, Popper’in Bilimde Yanlışlama Yöntemi ve Muhasebe Araştırmaları

³ Ryan, Scapens, Theobald, **Research Method & Methodology in Finance & Accounting**, South-Western Cengage Learning, Singapore 2002, s.20

- Deneysel bilimin işlevi, ilgili teorinin teorik imalarının yanlışlığını ortaya koyacak, sert testler tasarlamak ve mümkünse böylece ilgili teoriyi çürütmektir.
- Birçok çürütme teşebbüsüne rağmen ayakta kalan teorilere deneysel olarak «iyi pekiştirilmiş teoriler» deriz. Bununla beraber teori hiçbir zaman ispatlanmış denemez. Gerçeklerle iyice pekiştirilebilirler fakat çürütme her zaman ölümcüldür.
- Teoriler «doğru değer»i biriktirerek, Darwin'in uyum sağlayan ayakta kalır nosyonuna benzer şekilde ilerlerler. Mutlak teorik hakikat, ulaşılamayan bir ideal olmakla birlikte bütün bilimlerin nihai hedefidir.
- Hiçbir zaman yanlışlanamayan teori kullanışsızdır.
- Popper, Üretilen teorilerin “yanlışlanabilirliği” sayesinde bilim ile bilimsi/görünüşte bilim (pseudo-science) arasında kesin sınırları çizer.
- Çürütülmüş teorilerin yerini öncekiler kadar iyi performans gösteren ve de o ana kadar tanımlanabilen tüm çürütme durumlarına rağmen ayakta kalabilen teorilerin almasıyla bilimin ilerleyeceğini iddia eder.
- Popper'in yanlışlamacılık yaklaşımı öğrencilerinden Imre Lakatos tarafından ve Thomas Khun tarafından saldırıya uğramıştır.
- Karşı çıkan her iki düşünür de; tek bir gözlemin bir teoriyi çürütebileceği veya doğrulanabileceği ihtimaline itiraz etmişlerdir. Savlarının iki ana ilkesi: 1-Gözlem ifadeleri özünde «theory laden» teori yüküdürler 2- Tüm teorik tahminler, dayandıkları varsayımlarla koşullandırılmışlardır.

2. Popper'in Yanlışlamacılık Metodolojisi ve Muhasebe Araştırmaları

Popper'in yanlışlamacılık metodolojisi, belirli bir mantıksal sorunu çözme teşebbüsüdür. Sorun, teori ile uyum içinde olan gözlemlerin, o teoriyi doğrulamak (teyid) veya ispat için kullanılmasıdır. Bir teoriyi onu teyid eden delillerin mevcudiyetine dayanarak kabul etmek; sonucu olumlamak gibi bir aldanmaya kapılmak olur ve çok bilinen bir mantıksal hatadır.

Popper'in yaklaşımı, evrensel ifadelerin (statements) yanlışlığına, tekil ifadelerden mantıksal çıkarımlarla ulaşılabilmesidir. Popper'in tavsiyesi teorilerin olumsuz yanından sağlama alınmasıdır.(Çerçvelendirilmesi-Frame). Teoriler, kendilerini destekleyen gözlemleri değil, onları çürüten gözlemleri ortaya koymalıdır⁴. Bilimsel bir ideali temsil eden Popper'in yanlışlama metodolojisi yaklaşımı, muhasebe araştırmacıları arasında da popülerlik kazanmaktadır (yıl 1988). Ancak yazara göre

⁴ Ruth D.Hines, **Popper'in Yanlışlamacılık (Falsificationism) Metodolojisi ve Muhasebe Araştırmaları**, The Accounting Review Vol.LXIII,No: 4 October 1988, s.657

muhasabe araştırmacılarının Popper'in yanlışlamacılık yaklaşımıyla ilgili olarak kafa karışıklığı bulunmaktadır⁵. Popper'in yanlışlamacı yaklaşımı muhasabede deneysel çalışmalar için pratik bir değerlendirme rehberi sayılamaz. Etkin Piyasa araştırmaları birçok anormallikler üretti fakat araştırmacılar Etkin Piyasa hipotezinin yanlışlandığını düşünmediler. Doğrulama (teyit) testlerinde başarısız olma bir teorinin çürütülmesi veya yanlışlanması anlamına gelmez. Bir hipotezi «geçersiz» (null) olarak kabul etmek bir tür yanlışlama sayılmamalıdır.

3. SONUÇ

Muhasabe araştırmalarında tümdengelim ve tümevarım metodlarının yanında Popper'in yanlışlama yaklaşımı da çalışılmış ve uygulama alanı bulmuştur. Özellikle pozitif muhasabe teorisiyle ilgili literatürde bu yaklaşıma atıflar, uygulama denemeleri ve eleştirilere rastlanılmaktadır.

KAYNAKLAR

Arjen van Witteloostuijn, **Popperci Yanlışlamaya ne oldu? Daha sağlıklı iş ve yönetim çalışmaları (etüdüleri) için bir manifesto – Bilimsel bir wikipedia'ya doğru**, Tilburg Univeristy, Emerald Group Publishing Limited 2016

Ruth D.Hines, **Popper'in Yanlışlamacılık (Falsificationism) Metodolojisi ve Muhasebe Araştırmaları**, The Accounting Review Vol.LXIII,No: 4 October 1988

Ryan, Scapens, Theobald, **Research Method & Methodology in Finance & Accounting**, South-Western Cengage Learning, Singapore 2002

Tom Mouck, **Lakatosyan Araştırma Programı olarak Pozitif Muhasebe Teorisi**, Accounting and Business Research, Volume 20,1990 Issue 79

⁵ s.a.g.m.,s.658

İSLAM'DA ADALET, PROF. DR. SABRİ ORMAN İLE YAZIŞMALAR

Prof. Dr. Kudret Bülbül¹

Bazen bir şeyler yapmak ya da yazmak istersiniz. Yapmak ya da yazmak istediğinizden emin olmakla birlikte, nasıl bir içeriğe sahip olması gerektiğinden çok emin olmayabilirsiniz. Zihninizi berraklaştırmak için geçmişe bakar, size rehberlik edecek deniz fenerleri ararsınız.

Bu tür durumlarda, bazen, yaşadığınız çağda hayatta olan bir bilge kişi ile istişare edebilecek kadar şanslı da olabilirsiniz.

Her ölüm erken görülür. Her ölüm belirli oranda bir acı, elem ve özlem verir. Ama inananlar için ölüm, fani hayattan baki hayata geçiştir. Bu nedenle kubbede hoş bir seda bırakarak dünyadan ayrılmak herhalde bir insanın miras bırakabileceği en değerli şeydir. Kubbede fazlası ile hoş seda bırakanlardan olduğunu düşündüğüm Prof. Dr. Sabri Orman Hocamın vefatını öğrendiğimde, yukarıdaki ifadeler gönlüme düşen ilk duygulardı.

Sabri Hocaya dair bir armağan hazırlanması teklifime hızlıca olumlu cevap verdiği ve böyle bir çalışmayı koordine ettiği için İstanbul Ticaret Ü. Rektörü Prof. Dr. Yücel Oğurlu hocama teşekkür ediyorum.

Sabri Orman Hocamı ilk kez üniversite son sınıfta, 1991 yılında görmüştüm. O yıl MGV (Milli Gençlik Vakfı) olarak düzenlendiğimiz mezuniyet töreninde, Rahmetli Süleyman Arif Emre ile birlikte davetlilerimiz arasındaydı.

Hocayı uzaktan izlesem de yüz yüze tekrar görüşmek ve konuşmak için yollarımız pek denk düşmedi. Ta ki, bir uçak yolculuğunda tesadüfen karşılaşmamız sonrasında, kendisinin daveti ile İhsan Süreyya Sırma hocanın da bulunduğu ortak bir mecliste bulunmamız ve hazırlamakta olduğum Siyaset Bilimi kitabımdaki Adalet bölümü için yazışmamıza kadar.

Siyaset Bilimi kitaplarında, başka pek çok ilke ve kavrama yer verilirken adalet kavramına pek yerilmez. Oysa önce adalet ki, özgürlük de eşitlik de onda mündemiçtir.

Adalet bölümünü yazarken zihnimdeki sorulara cevap aramak için kimlerle istişare edebilirim diye sorduğumda, çalışmalarını nedeniyle Sabri Orman ilk aklıma gelenlerdendi. Eylül 2018'de gerçekleşen aşağıdaki yazışmalar bu çerçevede gelişti. Fikirlerimiz tam tamına örtüşmese de, Sabri Hocanın işaret ettiği noktaların son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle bu noktaların daha fazla kimse tarafından bilinmesini istedim. Umarım izni dışında bu yazışmaları paylaştığım için beni bağışlar.

¹ Ankara Yıldırım Beyazıt Ü. SBF Öğretim Üyesi.

Kudret Bülbül:

Hocam Merhaba,

Ben Kudret Bülbül, Eski YTB Başkanı. Bilmiyorum hatırlar mısınız bir Ankara-İstanbul uçak yolculuğunda karşılaşmış ve sonrasında davetinizle İhsan Süreyya Sırma hocamın da bulunduğu bir grupla İstanbul Valiliği yakınlarında bir yerde sohbet etmiştik.

Hocam tekrar üniversiteye döndüm. Bir siyaset bilimi kitabı yazmaya çalışıyorum. Bu kitaba Batı siyaset bilimi kitaplarında pek olmayan bir adalet bölümü de koymayı planlıyorum.

Zatı alinizin çok iyi bildiği gibi Batı literatüründe liberaller daha çok negatif adaleti yani usuli adaleti ya da mağduriyeti, zorbalığı, baskıyı ortadan kaldıran bir adaleti savunuyorlar. Yoksulluk, yoksunluk vb. nedenlerle toplumda oluşabilecek ihtiyaçları adaletsizlik olarak görmüyor ve devlete bir yükümlülük yüklemiyorlar. Başkaları da olmakla birlikte daha çok sosyalistler bu adaleti yetersiz görüp, pozitif adaleti ya da düzenleyici veya sosyal adaleti savunuyorlar. Bu konuda toplumda var olan yoksulluk, yoksunluk vb. ihtiyaçların ortadan kaldırılması için devlete sorumluluk yüklüyorlar.

Hocam okumalarım İslami anlamda adaletle ilişkin beni şöyle bir yoruma götürüyor. Adalet açısından dinimiz devlete ya da devlet yetkililerine daha çok adaleti sağlamaya, mağduriyetleri, baskıyı, zorlamayı gidermeye yönelik bir sorumluluk yüklüyor. Bu da daha çok negatif bir adalet. Ama toplumda var olan yoksulluk, yoksunluk, fiziki yetersizlikler gibi nedenlerden kaynaklanan ihtiyaçları ortadan kaldırmaya yönelik ise bireyleri ve toplumu sorumlu tutuyor, devleti değil.

"Sizin Gazali, Adalet ve Sosyal Adalet" kitabınızı okudum. Bu çalışmanız için teşekkür ediyorum. Ufuk açıcı olmuş. Bu çalışmadan da benim anladığım, gerek farzı ayın, farzı kifaye, zekât, sadaka gibi sorumluluklarla toplumda var olan ihtiyaçları (adaletsizlikleri diyelim) karşılamaya yönelik muhatap bireyler ve toplumlar gibi.

Özetle hocam dinimizde devlete daha çok negatif adaleti sağlama, birey ve topluma ise pozitif adaleti sağlam yükümlülüğü verilmiş gibi bir noktaya ulaşıyorum.

Bu konuyu engin birikiminizden ve Gazali üzerine yaptığınız çok değerli çalışmalardan hareketle bir de sizinle istişare etmek istedim. Fakültede eğitim dili İngilizce. Çok sayıda uluslararası öğrenci de var. Çalışmayı bitirebilirim İngilizce olarak da yayınlanacak. Gençlere yanlış bir şey söylememek için sizin değerlendirmenizi önemsiyorum Hocam.

Saygılarımla,
Prof. Dr. Kudret Bülbül

Sabri Orman:

Merhabalar Kudret hocam,

Biraz uzun olduğu için cevabımı ekte gönderiyorum. Selam ve sevgilerimle.

Sabri Orman

16.09.2018

Sevgili Kudret Hocam,

Öncelikle cevap yazmada geciktiğim için mazur görmenizi diliyorum. Sebebi şu ki size, istişarede bulunduğunuz konuda bir şeyler yazmak gerekiyordu, bende ise fazla hazır şey yoktu. Şimdi yazıyorum ama sadra şifa şeyler bulmuş olmamdan ziyade, cevap vermeyi daha fazla ertelemenin “adil” olmayacağını düşündüğümünden dolayı.

Sizden son kitapçığımı okuduğunuzu haber veren ve onunla ilgili bir konuda da istişare içeren bir mektup almak hoş bir sürpriz oldu. Üniversiteye döndüğünüzü belirtiyorsunuz ama yeni adresiniz konusunda biraz daha bilgi makbule geçirdi. Bu vesileyle yeni görevinizin hayırlı olmasını diliyorum. Umarım haberleşmemiz devam eder ve yine karşılaşırız.

İstişare ettiğiniz konuya gelince, aslında henüz kendimi temas ettiğiniz konularda güvenle konuşacak kadar berrak hissetmiyorum, ancak size hiçbir şey söylememek de olmayacağı için aşağıda bazı düşünce ve kanaatlerimi sizinle paylaşmaya çalışacağım. Yalnız farz-ı ayn ve kifaye konularında Gazali’yi vesile edinerek değindiğim noktaların önemli olduğunu düşünüyorum. Ve bu konuları İslami açıdan anlamaya çalışanların zihinlerinin netleşmesi bakımından hayli yardımcı olabileceğine inanıyorum; çünkü bildiğim kadarıyla daha önce böyle bir teorik çerçeve berraklığa kavuşturulabilmiş değildi. Sizin çalışmanızın konuya daha büyük bir berraklık kazandıracığını umarım.

1. “Pozitif” ve “negatif” nitelemeleri özgürlükler için kullanılır ama adalet için de kullanılır mı bilmiyorum. Orada, malum, diğer bazı kriterlerin yanı sıra “prosedürel” ve “süstantif” gibi tasnif kriterleri kullanılır. Bu konuyla başlamamın sebebi, sizin konuyu o çerçevede mütalaa ediyor olmanızdır. Eğer daha bidayetinde işi doğru kurmazsak daha sonraki analiz ve mukayese sürecinde ondan kaynaklanan lüzumsuz sıkıntılar yaşarız.
2. Yukarıdaki gibi bir tasnif kabul edilse dahi, onun da kendi problemleri vardır. Malum, özgürlüklerin o şekilde tasnif edilmesinin anlamlı olup olmadığıyla ilgili ciddi tartışmalar vardır.
3. İlginçtir ki bizim kültür havzamızda da bu tartışmaları haklı gösterecek örnekler bulmak mümkündür. Nitekim Gazali’nin adaleti bazen “başkasına zarar vermeyecek şekilde hareket etmek” şeklinde ve negatif olarak, bazen de “her kese hakkını vermek” şeklinde ve pozitif olarak tanımladığını hatırlayacaksınız. Ayrıca, malum olduğu üzere, Gazali’nin Sultan Sencer’e söylediklerinin muhatabı, aslında devlettir. Orada en çok vurgulanan ilke ise empati yapmaktır. Empati de hem negatif hem de pozitif olarak formüle edilebilir.
4. Adalet İslami açıdan zorunluluk alanına girer (Vacip veya farz). Diğer taraftan, adalet idealinin gönüllük alanında da ihsanla sürdürüldüğünü ve ihsanın “başkasına faydalı olacak şekilde hareket etmek” şeklinde tanımlandığını

- hatırlayacaksınız. Burada eklenmesi gereken nokta İslami bir çerçevede zorunluluğun tek kaynağının nass olması gerekmediğidir. Pekâlâ dini olarak gönüllü olan fiiller siyasal/toplumsal kararlarla zorunlu hale getirilebilir.
5. Ayrıca, tahsil ve tediyesi itibariyle zekâtın aynı zamanda bir devlet görevi olduğunu da hatırlayacaksınız.
 6. Başka bir önemli nokta, farz-ı kifayelerin yaptırımı meselesinin yoruma açık olduğunu ve orada henüz kesin bir sınır çizgisinden bahsedebilecek durumda olmadığımızdır.
 7. Toplumsal yükümlülüklerin kurumsallaştırılması ve organizasyonu meselesi de üzerinde düşünölmeye muhtaç bir konudur. Ve o konuda daha söylenebilecek hayli söz olduğu kanaatindeyim.
 8. İslam dininde bir aktör ve bir mükellef olarak birey ve topluma kıyasla devletin çok ön planda olmadığı retrospektif olarak söylenebilir. Ancak kanaatimce İslami konularla ilgili olarak söylenebilecek sözler söylenmiş ve bitmiş değildir; hatta söylenebilecek sözlerin daha fazlasının “prospektif” olduğunu düşünüyorum. Buradaki hareket noktam ise eşyada aslolanın ibaha olması, yani serbestlik ya da düzenlenmemiş olmanın ilke olmasıdır. Ancak, bunun hem bir imkân hem de bir kısıt olduğuna dikkat etmek gerekir tabii.
 9. Burada kritik nokta, yükümlülük, sorumluluk ve yetki noktasında toplum ile onun örgütlü hali olan devlet arasındaki ilişkiler ve onların alabileceği şekillerdir. Bu konuda devletle ilgili konuların müphem bırakılmış olmasının bir hikmete mebni olduğunu ve bir dezavantaj değil, aksine muazzam bir avantaj olduğunu ve İslam’ın hayatiyetinin devamı bakımından kritik bir imkân olduğunu düşünüyorum.
 10. Adalet ve sosyal adalet gibi konular fikri hazırlığımızın pek tatminkâr olmadığı alanlardır. Seyid Kutub’un o konuda bir kitabı olduğunu hatırlayacaksınız. Bende bir nüshası olmadığı için içeriğiyle ilgili bir şey söyleyemem, ama özellikle tercümesi bakımından ihtiyatla karşılanması gerektiğini tahmin ediyorum. Onun dışında yerli olarak, benim kitapçığım ilk halinin de önce bir tebliğ olarak içinde yer aldığı ve Bursa’daki KURAV tarafından yayınlanan bir sempozyum tebliğleri kitabı var. Khadduri’nin de *Islamic Conception of Justice* başlıklı bir kitabı var.

Sonuç olarak, “dinimizde devlete daha çok negatif adaleti sağlama, birey ve topluma ise pozitif adaleti sağlama yükümlülüğü verilmiş gibi bir noktaya ulaşıyorum” şeklindeki değerlendirmenizin gerek yukarıdaki noktalar gerekse *emr-i bi’l-maruf ve nehy-i ani’l-münker* noktasında daha bir hayli düşünölmeye ve olgunlaştırılmaya muhtaç bir husus olduğunu düşünüyorum.

Hürmet ve muhabbetlerimle.

Sabri Orman

Kudret Bülbül:

Değerli Hocam,

Çok nazik ve bir o kadar da değerli ve derin yanıtlarınız için teşekkür ediyorum.

İlk olarak bürokrasi sonrası, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, SBF’nde olduğumu, bu fakültenin dekanlık görevini de yürüttüğümü belirteyim.

Belki öncelikle neden bir siyaset bilimi kitabı yazmaya gerek duyduğumu ifade etmeliyim. Üniversiteye döndükten sonra özellikle İngilizce eğitilmiş fakültelerde (Türkçe eğitilmiş fakültelerde de içerik açısından pek fark olduğunu sanmıyorum) müfredatın neredeyse tamamen Batı müfredatı olduğunu bir kez daha müşahade ettim. Siyaset Bilimi açısından, Heywood’un kitabı okutuluyor. Yayınevi hocalara kitabı, power point olarak sunmaları, soruları ve gerekli diğer materyalleri hazır olarak veriyor. Hocaya adeta taşeronluk yapmak kalıyor.

Heywood üzerinden gidersek kitap iyi bir kitap. Ama siyaset, sosyoloji, iktisat gibi Batı literatüründeki önde gelen ders kitaplarında, bildiğiniz gibi, biz ve medeniyetimiz neredeyse yokuz. Bu durumda öğrencilerimize adeta “kendilerinin, atalarının ve medeniyetlerinin tarihte olmadığına” dair bir köksüzlüğü öğretmiş oluyoruz. Kendi öğrencilerimize bir köksüzlük ve yokluk hissi vermiş oluyoruz. Fakültede uluslararası öğrencilerin (çoğu da bizim anlam dünyamızdan öğrenciler) gittikçe arttığını da düşünürsek, bu köksüzlük duygusunu bizim üzerimizden onlara da aktarmış oluyoruz.

Burada kesinlikle “Batı literatürünü hiçe sayalım” demiyorum. Batı literatürünün elimizde olması değerli bir kazanım. Ama bu literatürün insanlığın tek birikimi olduğunu ve bundan başka bir birikim olmadığı varsayımını eleştiriyorum.

Bu çerçevede Siyaset bilimi açısından içerisinde bizden de katkıların olduğu bir çalışmayı gerekli gördüm. Belki çalışmanın önemli bir kısmı Batı’daki çalışmalarla aynı olacak. Çünkü oradaki birikim önemli bir birikim. Bir kısmı da sadece Batının değil, insanlığın birikimi. Ama bu birikime herhalde kendimizden de olabildiğince bir şeyler katmak gerekiyor.

Bu çerçevede kitaba bazı bölümler eklemeye çalışıyorum. Adalet de bunlardan biri. Batı siyaset bilimi kitaplarında, özgürlük ve eşitlik ile kıyaslırsak, adalet görece az yer alıyor. Bu anlamda bir siyaset bilimi kitabına “adalet” bahsi eklemek az da olsa bir farklılık. Buraya İslam ve siyaset bahsi eklemek ise daha fazla bir farklılık.

Hocam sizin de işaret ettiğiniz zorluklar nedeniyle İslam ve adalet bahsini ekleyip eklememek konusunda kararsızım. Çok büyük yetersizlikler içerecek gibi. Ama diğer taraftan bizim medeniyetimiz açısından en güçlü olduğumuz adalet bahsinin bile böyle bir kitapta olmaması büyük eksiklik olacak gibi.

Geldiğim noktada, sizin değerli analizinizden hareketle, son noktayı koyan değil, konu ile ilgili belki de ilk cümleyi kuran; tartışmayı bitiren değil başlatan bir üslup ile adalet bahsini yazmak daha anlamlı görünüyor.

Eğitim dönemi yaklaştığından, bu sıralar bitirebilirim, ilgili kısmı belki sizin de takdirinize sunabilirim.

Selam ve hürmetlerimle

Sabri Orman:

Sevgili Hocam,
Mevcut halimizle "öğrencilerimize bir köksüzlük ve yokluk hissi vermiş" olduğumuz tespiti çok sarsıcı, ama doğru, gerçek ve aynı zamanda güzel bir ifade. Yapmak istediğiniz konusundaki ifadeniz de çok güzel ve yerinde. Cenab-ı Hak müyesser eylesin.
Selam ve sevgilerimle.
S. Orman

Kudret Bülbül:

Hocam çok teşekkür ediyorum. Katkılarınız konu üzerine bir kez daha ve farklı bir açıdan düşünmeme vesile oldu.
İnş faydalı bir çalışma ortaya koyabiliriz.
Selam ve saygılarımla

Ne yazık ki Sabri Hocamız yazdığım kitabı henüz kendisine takdim edemeden rahmeti rahmana kavuştu. Böylelikle pişmanlıklarına bir yenisi daha eklendi. Daha önce de kendisinden Osmanlıca Öğrenerek yazdığım "Said Halim Paşa" kitabımı, Mehmet Şevket Eygi'ye takdim edemeden o da rahmetli olmuştu. İyilikleri, güzellikleri, sevgileri ertelememek gerekiyor. Yarın çok geç kalmış olabiliyor.

Bu yazışmalar çerçevesinde ortaya çıkan "Siyaset Bilimi, Kavramlar, Kurumlar, İdeolojiler" kitabım 2019 yılında yayınlandı. 2020'nin ilk aylarında 2. Baskısını yaptı. Sabri Orman Hoca ile yazışma konumuz olan İslam ve Adalet bölümü bu kitapta yer aldı. Aynı bölüm bu yıl yayınlanacak olan, kitabın İngilizce çevirisi olan "Political Science, Concepts, Institutions, Ideologies" kitabında ve bir kavram olarak Siyaset Bilimi Sözlüğü" çalışmamda yer aldı. Konu ile ilgili görüşlerimi merak edenler bu çalışmalara bakabilirler.

Bir kez daha Sabri Hocamı rahmetle, minnetle anıyorum. Mekânı cennet olsun.

KAYNAKÇA

- Orman Sabri, *Gazali, Adalet ve Sosyal Adalet*, İstanbul: İktisat Yayınları, 2018
Bülbül, Kudret, *Siyaset Bilimi, Kavramlar, Kurumlar, İdeolojiler*, Adres Yayınları, Ankara (ilk baskı 2019, 2. Baskı 2020)
Bülbül, Kudret, *Political Science, Concepts, Institutions, Ideologies*, Adres Yayınları, Ankara, 2020
Bülbül, Kudret, *Siyaset Bilimi Sözlüğü, Adres Yayınları*, Ankara, 2020
Bülbül, Kudret, *Siyasal Bir Düşünür ve Devlet Adamı Said Halim Paşa*, Tezkire Yayınları, Ankara, 2015.
Hadduri, Macid, *İslam'da Adalet Kavramı*, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1999.
Seyyit Kutup, *İslamda Sosyal Adalet*, İstanbul, Çağaloğlu Yayınevi, 1976.

PROF. DR. SABRİ ORMAN'IN ARDINDAN

Dr. Şakir DİCLEHAN

Üniversite, bir toplumun temel taşlarından biridir. Bu kurum, ülkenin beyni ve kalbi mahiyetindedir. Toplumun hafızası, idraki, muhakemesi ve ibdaı, orda doğar, orda gelişir, büyür ve oradan beslenerek yaşar.

Üniversite, zihin hayatının başlıca kaynağı olan "düşünce"nin yuvasıdır. Burada bilim olarak doğan zihin verimleri, toplumun her kanadına, her katına ve her kesimine "düşünce" olarak yayılır.

Düşünürler ve bilim adamları arasındaki farklar olacaktır elbet. Düşünürler, toplumu aşan, üniversitenin aşırı çekingenliği ve kuralcılığıyla hür ufuklarını bağlamayan büyük yeteneklerdir. Kuşkusuz üniversiteler, çekingen ve kuralcı olmak zorundadırlar.

Bilim adamı, adım adım ilerler, kuş gibi uçup gitmez. Her adımını atarken, uzun uzun düşünür. Ayağını yere bastıktan sonra da durup soluk alır. Ayağının altı sağlam mıdır diye iyice yoklar. Sonra dönüp gerisine bakar. Ne kadar yol almıştır, ölçer, biçer. Böylece son derece ihtiyatlı bir şekilde ilerler bilim adamı... Düşünceyi, bu santim santim ilerleme kuralına bağlamak zordur. Düşünce, kimi zaman göbeğinden bağlı olduğu bilim gibi yavaş yavaş ilerler, ama kimi zaman da hızlı hızlı. Çünkü düşünce, bilimden çok duygularla irtibatlıdır. İlham, heyecan, hayal ve duyarlılığın kanatlandırdığı, düşünce demektir.

Düşünürler ve bilim adamları, bir toplumun zihin hayatını yöneten liderler gibidirler. Birbirlerine muhtaçtırlar daima. Aralarında bir kopukluğun olmaması, aksine bir diyalogun bulunması zorunludur. Düşünürler, üniversite çalışmalarında yaralanacaklar her zaman. Üniversiteler de, düşünürlerin açtıkları alanlarda bilinmezmin mayınlarını ayıklaya ayıklaya ilerleyeceklerdir.

Medreseden Üniversiteye Uzanan Çizgi

Üniversite de, toplumumuz ve toplumumuzun tüm kurumları gibi, özellikle öbür eğitim ve öğretim kurumlarımız gibi, Tanzimat'tan bu yana, krizler içinde... Bir türlü yerini bulamamanın ve yerine oturamamanın sancı ve sarsıntılarıyla kıvranıp duruyor. Fatih Sultan Mehmet döneminde kuruluşunu en yüksek düzeye çıkaran Osmanlı Dönemi Medreseleri, yüz yıllar boyunca toplumu ayakta tutmuş, fakat 18. yüz yıldan sonra zamanla dünyada olup bitenleri tamı tamına değerlendirememiş ve giderek içine kapanarak kendi dünyalarında yaşıyor gibi bir görünüm almışlardır. Bu nedenle 1870'li yıllarda kurulan Darü'l-Fünun, değişik isimlerle 1933 yılına kadar yoluna devam etmiş ve bu tarihte, ismi Üniversite olarak resmiyet kazanmış ve kayıtlara geçmiştir.

1960 Askeri Darbesi ile 12 Eylül 1980'de gerçekleştirilen darbeden sonra bu kuruma neşter vurulmuş, fakat ne yazık ki, gerçek anlamda bilimsel özgürlük ve bağımsızlığına pek kavuşamamıştır.

Bunula beraber, kişisel yetenek ve çabaları sonucu bu kurumdan çok değerli bilim adamları yetişmiş ve kendi alanlarında birer hoca ve birey olarak seslerini kitlelere duyurabilmiş ve topluma yararlı hizmetlerde bulunmuşlardır.

Armağan Geleneği

Türkiye’de bulunan üniversitelerde sürdürülen bir gelenek oluşmuştur daima. Genellikle kendi mensuplarından ya da daha önce hizmeti geçmiş bilim insanlarının veya hocalarının ardından, özellikle vefat edenlerin anısını yaşatmak için armağan adıyla bir kitap hazırlanmıştır. İstanbul Ticaret Üniversitesi de, bu güzel geleneğe uyararak vefat eden eski rektörü Prof. Dr. Sabri Orman anısına, senede 3 defa yayımlanan Sosyal Bilimler Dergisi’nin bir bölümünü çıkacak olan bilimsel makalelere ayırmıştır.

Bir ülkenin belli bir çağdaki portresi, biraz da o çağda yaşayan sanat, düşün ve bilim adamlarının portresini yansıtır. Genel kural, genellikle budur ve bu noktada odaklanır. Bilim adamları ile millet arasında bir ilişki olmuştur her zaman. Normal durum ve zamanlarda millet portresi, bütün alanların kişilikleriyle çizilebilirse de üniversite hocalarının ayrı ve özel bir yeri vardır.

Hadis-i Şerif’te, “Âlimin ölümü âlemin ölümü gibidir” şeklinde ifadesini bulan realite karşısında diyebiliriz ki, Prof. Dr. Sabri Orman Hoca ölümü, âlemin ölümünü çağrıştırmış ve bizim dünyamızı aydınlatan böylesine seçkin bir bilim insanının hizmetleri ve arkasından bıraktığı eserlerinin etkisi, kuşkusuz sürecek ve yararlı olacaktır. Genel kanı olarak bilim dünyasına, özelde ise iktisat düşüncesine çok önemli katkılarda bulunan iki Sabri’den bahsedilmektedir. Bunlardan biri Sabri Orman Hoca, diğeri ise, onun hocası ve tez yöneticisi, Prof. Dr. Sabri F. Ülgener’dir. Sabri Orman, çok yönlü bir insandı. Hem üretken bir akademisyen, hem de iyi ve ahlaki düzgün bir hocaydı. Özellikle iktisat tarihi, İslam iktisadı ve tarih felsefesi alanındaki bilimsel çalışmalarıyla tanıdığımız Orman, geçmişte İstanbul Ticaret Üniversitesi Rektörlüğünü de üstlenmiş önemli bir kişiydi.

Adıyaman’dan İstanbul’a Uzanan Bir Yaşam

Birçok Güney Doğu Anadolu insanının doğum tarihinde olduğu gibi Sabri Orman’ın da doğumu, 1 Ocak 1948 tarihinde gösterilerek nüfus kayıtlarına bu şekilde geçti. Adıyaman’ın Kahta ilçesinin Hiniç köyünde dünyaya gözlerini açan Orman, Beş sınıflı Hiniç İlkokulunu, 14 Mayıs 1961 tarihinde bitirdikten sonra, doğduğu köyünden ayrılarak ortaokul ve lise öğrenimine, Diyarbakır İmam Hatip Okulu’na (7 yıllık orta ve Lise kısmına) devam ederek 29 Haziran 1968 tarihinde mezun oldu. İstanbul’da Yüksek İslam Enstitüsü’nde (Bugünkü Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) eğitimine devam ederek buradan 1 Temmuz 1972 tarihinde Lisans eğitimini tamamlayarak diploma almaya hak kazandı.

Daha sonra, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine girerek İktisat disiplini yanında Maliye ve Siyasi İlimler disiplinlerindeki eğitimini 1976 Haziran ayında tamamladı. Aynı üniversitenin İktisat Fakültesi’nde, doktora çalışmalarını yürüterek 1980 yılında asistan olarak göreve başladı. Doktorasını, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde Prof. Dr. Sabri Ülgener’in yönetim ve danışmanlığında tamamlayarak “Gazali’de İktisat Felsefesi” adlı teziyle 28 Eylül 1981 tarihinde “doktor” unvanını aldı.

1980’de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde başladığı akademik kariyerine, 1982 yılında o günkü yönetmeliğe göre Yardımcı Doçent oldu. Bunun üzerine, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümüne geçti. Aynı bölümün, İktisat Teorisi ve İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı’nda 4 Kasım 1986 tarihinde doçent oldu. 1993 yılında Profesörlüğe yükselen Sabri Orman, gördüğü

hizmet ve yetiştirdiği öğrencilere verdiği derslerin akabinde 2003 yılında emekliye ayrıldı.

1989-90 akademik yılında London School of Economics’de araştırmacı olarak, 1992-94 döneminde Malezya International Islamic University İktisat Bölümünde, 1995-97 ve 2002-2006 arasında Malezya’daki International Institute of Islamic Thought and Civilization (Uluslararası İslam Düşüncesi ve Medeniyeti Enstitüsü) ISTAC’da iktisat profesörlüğü yaptı.

Daha sonra Türkiye’ye dönen Prof. Dr. Sabri Orman, 2007 yılında İstanbul Ticaret Üniversitesi’nde Rektör Yardımcılığı görevine başladı, 2009-2011 döneminde aynı üniversitede Rektör olarak görev yaptı.

2011 tarihinde kendi isteğiyle bu görevinden ayrıldı. Keşke bu görevde kalarak bilim alanındaki hizmetlerini sürdürebilseydi. Ama kader bu, insanın düşündüğü ile kendisinin önüne açılan hizmet kapılarıyla, zaman zaman örtüşmediği görülebilmektedir. 2012 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Meclis Üyeliğine atanır ve 2019 yılına kadar da bu görevini sürdüren Sabri Orman, hastaneye yatmadan vefatına yakın tarihlere kadar İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinde hocalık yapmakta ve branşıyla ilgili dersler vermekteydi.

Akademik ve idari görevlerinin yanı sıra, çeşitli mesleki ve sivil toplum kuruluşlarında da roller üstlenerek aktif ve girişken bir hoca olan Orman, çeşitli hizmetlerde bulundu ve 12.06.2020 tarihinde dünyasını değiştirerek Mevla’sına kavuştu.

Akademik Çalışmaları

Prof. Dr. Sabri Orman’ın daha çok üzerinde durulması gereken yönü, ilim adamlığı, akademisyenlik ve eser ortaya koymada gösterdiği performansıdır. İktisat tarihi, iktisat felsefesi ve İslam iktisadı alanında birkaç ilmi esere imza atan Hoca, gerçekten üretken ve orijinal konulara el atan bir akademisyendi. Onun doktora tezi, “Gazâlî’nin İktisat Felsefesi” adıyla 1984’te yayımlanmıştır.

Sabri Orman’ın çalışmalarının ana eksenini oluşturan alanlardan biri de kuşkusuz İslam İktisadıydı. Bu konuda İslami iktisat teorisi, metodolojisi ve tarihi gelişimiyle ilgili çalışmaları yanında, yeni öneriler getirmiş ve pratikle ilgili eleştirel bakışı öne çıkarmıştır.

Orman, İslamî İktisad’ın, İslami normlar ile iktisadi realiteler arasındaki ilişkiye dayandığını belirtir ve kendi görüşlerini açıklamaya çalışır. İki taraf arasındaki ilişkinin kuruluş biçimlerine değinirken, ileri sürülen yaklaşımları ve yapılan çalışmaları eleştirel bir gözle değerlendirir. Ayrıca yeni yöntem ve kavramlar önermek suretiyle bunlar üzerinde durur.

Onun bir başka çalışması ise, “Gazâlî: Hakikat Araştırması - Felsefe Eleştirisi ve Etkisi (1986 ve 2013)”, “İktisat Tarih ve Toplum (2001)”. Orman, İslamî İktisad ve yukarıda ana hatlarıyla değinilen tarih tasavvuruyla yoğunlaştığı modernleşme meselesi hakkındaki çalışması olan “İslami İktisat, Değerler ve Modernleşme Üzerine” eserini 2014’te telif eder. Gazali üzerine çalışmalarına devam eden Orman, 2018’de doktora tezinde tartışmadığı meseleleri “Gazali, Adalet ve Sosyal Adalet” adlı eserinde ele alır. Bunu “Medeniyet Analizi, Metametodoloji ve Metodoloji (2019)” gibi eserleri izler.

Kaleme aldığı ve telif ettiği eserler yanı sıra, Bilgi, Bilim ve İslâm (1987), Para, Faiz ve İslâm (1987), Türkiye’de Zekât Potansiyeli (1987), İşçi-İşveren İlişkileri (1990), Modernleşme İslâm Dünyası ve Türkiye (2001) ile İşletmelerde İş Etiği (2009) gibi eserlerin yayına hazırlanması ve basılması sürecinde görev almış ve editörlük yapmıştır. Şu noktaya da hemen vurgu yaparak belirtmeliyiz ki, artık nesli tükenmekte olan Kelaynak kuşları misali, Prof. Orman Üniversite camiasında, “birden fazla yabancı dil bilen” az sayıdaki bilim adamından biriydi. İngilizce, Arapça, Farsça ve Osmanlıca bilen Sabri Orman, bazı eserleri tercüme ederek Türkçeye kazandırmıştır. Örneğin: Tarihselciliğin Sefaleti (K. R. Popper’dan, 1985) ve İslâm İktisat Tarihine Giriş (Prof. Abdülaziz Duri’dan, 1991) gibi eserleri tercüme ederek bunlara imza atmıştır.

İlmiyle Amel Eden Bir Hoca

Prof. Sabri Orman’ın akademisyenlik, araştırmacılık, yazarlık ve idarecilik yönleri yanında ve belki de onlar kadar önemli bir başka yönü de, olağanüstü denilebilecek derecede kibar bir insan oluşuydu. Cemil Meriç’in deyimiyle: “Medeniyet, insanın insana kibar davranmasıdır.” Denk düşen Prof. Dr. Sabri Orman, mensup olduğumuz uygarlığın hakkını veren, kelimenin tam anlamıyla erdemli ve medeni insanlardan biriydi.

Sabri Hoca, kimseye kızmaz, kimseyi kırmazdı. Sakin sakin, kelimelerin üstüne basa basa, ağır ağır konuşurdu. Nezaketin, kibarlığın, efendiliğin, bir timsali gibiydi adeta. Meramını, karşısındakini kırmadan ona anlatmanın adeta canlı bir örneğiydi.

Bilim insanlarının ve üniversite hocalarının, kendi köşelerinde mükemmel insan olmaları, günümüz için artık yeterli görülüyor. Ülke ve insanlık için belli bir amaçtan haberli olma ve onunla uyum içinde bulunma, çağın dinamik yaşantısı için şart ve kaçınılmaz olmuştur artık.